

ความเป็นประชาธิปไตยกับความเหลื่อมล้ำในสังคม*

DEMOCRACY AND SOCIAL INEQUALITY

ธิติวดี หมั่นมี

Thitiwut Munmee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: armmo_2006@hotmail.com

บทคัดย่อ

ความเป็นประชาธิปไตยกับความเหลื่อมล้ำในสังคมมีให้เห็นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและดูเหมือนจะมีความห่างระหว่างความเหลื่อมล้ำมากยิ่งขึ้น ซึ่งไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าเป็นผลมาจากนโยบายหรือการบริหารประเทศที่มีผิดพลาด ซึ่งทำให้เกิดความไม่เสมอภาคทั้งในเรื่องของความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคมและอำนาจ และรวมถึงสถานะความเป็นประชาชนที่จะต้องมีความเสมอภาคตามระบอบประชาธิปไตยอีกด้วย ความเหลื่อมล้ำดังกล่าวมีผลกระทบในสังคมตั้งแต่ระดับครอบครัวไปถึงระดับประเทศชาติ กล่าวคือ ระดับครอบครัวซึ่งถือว่าเป็นสังคมขนาดเล็กที่ได้รับผลกระทบเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำในมิติต่างๆ ย่อมจะทำให้ความเป็นอยู่ไม่เป็นไปตามวิสัยของประชาธิปไตย และถ้าความเหลื่อมล้ำในสถาบันครอบครัวมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ย่อมจะส่งผลต่อสังคมประเทศชาติอย่างแน่นอน ดังนั้นการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ดีที่สุดคือ ผู้บริหารทุกระดับชั้นต้องบริหารภายใต้กรอบของความเป็นประชาธิปไตยแบบไร้เงื่อนไข จึงจะทำให้ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยลดน้อยและหายไปในที่สุด

คำสำคัญ: ประชาธิปไตย; ความเหลื่อมล้ำ; สังคมไทย

Abstract

Democracy and inequality in society have been seen from the past to the present and there seems to be a growing distance between them. It cannot be denied that it is the result of a policy or mismanagement of the country that causes inequality in terms of socioeconomics, power inequality including the status of citizens who must have equality according to

*Received May 6, 2023; Revised May 19, 2023; Accepted May 20, 2023

democracy as well. Such inequalities affect society from the family level to the national level, that is, the family level, which is considered a small society affected by inequality in various dimensions, will inevitably make the living not in accordance with the vision of democracy. And if the inequality in the family institution is ever greater It will certainly affect the nation's society. Therefore, the best way to reduce social inequality is the executives at all levels must manage within the framework of unconditional democracy, so that the inequality in Thai society will decrease and eventually disappear.

Keywords: Democracy; Inequality; Thai society

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “ความเหลื่อมล้ำ” ความเข้าใจของคนทั่วไปก็จะอาจหมายถึงความไม่เท่าเทียมกันของสถานะอย่างใดอย่างหนึ่งในแต่ละด้าน แต่ถ้าพิจารณาจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 จะไม่พบความหมายของคำว่า “ความเหลื่อมล้ำ” จะพบเพียงคำว่า “เหลื่อม” ซึ่งหมายถึง เลยไป ล้าไป ล้ากัน หรือไม่เสมอกัน เมื่อค้นหาคำต่อไปจะพบคำว่า “ความเหลื่อมล้ำต่ำสูง” ซึ่งหมายถึง ไม่เท่าเทียมกัน เช่น มีฐานะทางสังคมเหลื่อมล้ำต่ำสูงกว่ากัน ดังนั้นอาจพออนุมานได้ว่า “ความเหลื่อมล้ำ” คือ ความไม่เท่าเทียมกันของบางสิ่งบางอย่างนั่นเอง ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยที่เห็นชัดเจนที่สุด คือ ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และทรัพย์สินทางการเงิน จากข้อมูลการวัดด้วยสัมประสิทธิ์จีนิ พบว่า ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ประจำมีทิศทางโดยรวมที่ดีขึ้นในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา แม้ว่าจะมีทิศทางแย่ลงในปี 2560 แต่ก็ปรับตัวดีขึ้นภายหลังในปี 2562 เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของรายได้ประจำของครัวเรือน จะสามารถแบ่งออกเป็นรายได้จากการประกอบอาชีพ (ค่าจ้างและเงินเดือน รายได้จากการประกอบธุรกิจและจากการทำเกษตรกรรม) เงินบำเหน็จบำนาญ เงินชดเชย เงินช่วยเหลือประเภทต่าง ๆ รายได้จากค่าเช่าและดอกเบี้ย รวมถึงรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน พบว่ารายได้จากการประกอบอาชีพมีส่วนสำคัญในการสร้างความเหลื่อมล้ำมากถึงเกือบ 40% จากองค์ประกอบทั้งหมด (โครงการเศรษฐกิจฐาน, 2565)

ความเหลื่อมล้ำดังกล่าวเป็นผลมาจากการบริหารงานของผู้บริหารประเทศที่ยึดโยงกับอำนาจทางการเมือง จึงไม่สามารถก้าวพ้นความเหลื่อมล้ำนี้ไปได้ อาจกล่าวได้ว่า ผู้นำที่ยึดติดกับอำนาจทางการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างอำนาจ กล่าวคือ โครงสร้างระบบอำนาจที่ดำรงอยู่ทำหน้าที่สำคัญสองประการ คือ

ประการแรก กำหนดองค์ประกอบการตัดสินใจ ว่าใครกลุ่มใดบ้างที่ได้รับการยอมรับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจ กำหนดกฎระเบียบ วิธีการ กระบวนการ และแนวทาง ซึ่งมีผลต่อวิถีชีวิตหรือการปฏิบัติของปัจเจกบุคคลและความสัมพันธ์ของปัจเจกบุคคลที่อยู่ภายใต้อาณาบริเวณของระบบอำนาจนั้น เช่น แนวทางการจัดตั้งและดำเนินการพรรคการเมือง แนวทางการจัดตั้งและการดำเนินการองค์การสาธารณะประโยชน์ เป็นต้น

ประการที่สอง เป็นกรอบที่เชื่อมโยงค่านิยม ความเชื่อ และการตีความ ซึ่งจะเป็นการสร้างความเป็นเหตุผลการจัดสรรหรือการใช้อำนาจและยังเป็นการผลิตสร้างวาทกรรมที่มีพลังใจ ซึ่งไม่เพียงแต่สร้างความชอบธรรมให้แก่โครงสร้างระบบอำนาจที่ดำรงอยู่ ยังตอบโต้และวิพากษ์กลุ่มที่เป็นปรปักษ์อีกด้วย

อะไรที่เป็นปัจจัยให้เกิดความเหลื่อมล้ำได้ ?

ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมนั้นอาจเกิดจากปัจจัยที่หลากหลาย เช่น ต้นทุนทางสังคม โอกาส การเข้าถึงการศึกษา การเข้าถึงการรักษาพยาบาล การเข้าถึงสวัสดิการต่าง ๆ ความเชื่อ เศรษฐกิจ ชนชั้นทางสังคม ฯลฯ เป็นต้น จะเห็นได้ว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาไม่เท่าเทียมกัน เกิดมาในชนชั้นที่ไม่เท่าเทียม ฐานะทางเศรษฐกิจไม่เท่าเทียม การได้รับการศึกษา ปลูกฝังความคิดจิตใจก็ไม่เท่าเทียม บางคนอาจเกิดมาพิการ นั่นก็เป็นความไม่เท่าเทียม นักวิชาการบางท่านได้แสดงความคิดเห็นในเชิงรังเกียจคนที่มีฐานะยากจนไว้ว่า ที่เขาจนไม่ใช่เพราะเขาเกิดมาจน แต่เป็นเพราะเขาไม่มีมานะ ไม่มีความเพียรในการขวนขวายศึกษาเรียนรู้ จึงไม่มีกำลังผลักดันชีวิตตนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ที่สามารถเข้าถึงสิ่งที่ดีกว่าได้ ผู้เขียนได้แต่คิดแย้งท่านในใจ ไม่กล้าที่จะโต้แย้งนักวิชาการที่มีความคิดเช่นนั้นว่า คนทุกคนไม่ได้เกิดมาเท่าเทียมกัน คนที่เกิดมามีพร้อมเช่นท่านคงไม่เข้าใจ ซึ่งตัวผู้เขียนเองก็เกิดมาเป็นชนชั้นไม่สูงในสังคมผู้เขียนยังพอเข้าใจได้ว่า คนทุกคนมีต้นทุนที่ต่างกัน ซึ่งอาจเคยได้ยินประโยคที่ว่า “คนจนต้นทุนน้อย” เนื่องจากคนจน เกิดมาก็จน ถูกคนอื่นด้วยกันเองนั้นแหละที่ถูกตีตราว่าเป็นคนจน กีดกันให้อยู่ในชั้นล่างของสังคม ไม่ยอมให้เงยหน้าอ้าปากขึ้นมาได้ โอกาสในการได้รับการศึกษาเพื่อที่จะไปพัฒนาศักยภาพตนเองก็มีน้อย หรือแทบจะไม่มีด้วยซ้ำไป แล้วที่นี้จะเอาอะไรไปขยับเขยื้อนเลื่อนฐานะในสังคมให้สูงกว่าเดิมได้ ทุกคนมีต้นทุนที่ต่างกัน (Chothipaporn, 2019) ระดับความฉลาดต่างกัน ความถนัดต่างกัน ฐานะต่างกัน โอกาสก็ต่างกัน ไม่ใช่เพียงว่าคนจนเป็นเพราะเขาไม่เพียร เป็นเพราะเขาเกียจคร้าน ไม่อยากผลักดันตนเองเสมอไป บางคนมีความคิดที่ดี มีความเพียร ต้องการศึกษาระดับที่สูงแต่ติดที่ทางครอบครัวยากจนไม่สามารถส่งเสียให้เรียนตามความตั้งใจ พ่อป่วยแม่ไม่สบาย ญาติพี่น้องก็การช่วยเหลือนตนเองไม่ได้ต้องคอยดูแลบ้านไกลไม่มีเงินค่ารถไปเรียน ไม่มีชุดนักเรียนหรือเงินไม่พอซื้ออุปกรณ์การเรียนบ้าง ความ

เจ็บป่วยทางร่างกายหรือจิตใจบ้าง ความเชื่อของครอบครัวหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ไม่สนับสนุนการเรียนรู้บ้าง เหล่านี้หรือคือความผิดของคนจน คนจนผิดที่เกิดมาจนด้วยหรือ ถ้าทุกคนเลือกเกิดได้คงไม่มีใครอยากเกิดมาจน ทุกคนต่างอยากเกิดมามีพร้อมทุกอย่างทั้งฐานะ ชื่อเสียง ความรู้ ความสามารถ แต่ในเมื่อไม่มีโอกาส หรือเกิดมามีต้นทุนต่ำ ก็ต้องต่อสู้ดิ้นรนกันไปวันต่อวัน หากยังจนและยังพิจารณาอีกโอกาสในการพัฒนาตัวเองยิ่งลำบากทวีคูณ

ผู้เขียนคิดว่าหากทุกคนเกิดมาทุกท่านเท่าเทียมกัน มีทุกอย่างเหมือนที่ทุกคนมีเหมือนกัน นักวิชาการที่มีความคิดเช่นนั้นก็คงไม่คิดรังเกียจคนจนเช่นนี้ ผู้เขียนไม่ได้ตำหนิที่นักวิชาการบางคนรังเกียจความจน แต่ที่นักวิชาการเหล่านั้นรังเกียจคนจน อยากให้ลองนึกดูบ้างว่าหากท่านเกิดมาจน ขาดโอกาสต่าง ๆ ในการเติบโตเองให้สูงขึ้นและได้รับการรังเกียจ ดูถูกบ้าง ท่านจะยังรังเกียจและดูถูกตนเองบ้างหรือไม่ และหากมีคนมองและประพடுத்தที่ท่านในฐานะคนจนเช่นที่ท่านกำลังปฏิบัติแล้วท่านจะรู้สึกเช่นไร ผู้เขียนคิดว่าเราไม่ควรประเมินค่าใครเพียงเพราะว่าเขาจน แต่เราควรตั้งคำถามมากกว่าว่าที่เขานั้นเป็นเพราะเหตุใด (อภิชาติ สถิตนิรามัย และคณะ, 2563)

ทุกคนต่างรู้ว่าในสังคมไทยมีความเหลื่อมล้ำกันมานานมากแล้ว ความเหลื่อมล้ำทางสังคมเป็นปัญหาเรื้อรังที่สะท้อนถึงความแตกต่างในการของการเข้าถึงชีวิตที่มีคุณภาพ รวมถึงบริการทางสังคมที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงที่รัฐจัดให้ด้วย ความเหลื่อมล้ำได้ถูกหยิบยกขึ้นเป็นประเด็นที่นำไปสู่ข้อเรียกร้องทางการเมือง แม้หลายฝ่ายจะยังมีความเห็นต่างกันว่าความขัดแย้งทางการเมืองปัจจุบันนั้นเกิดจากความไม่ลงตัวทางการเมือง หรือเหตุอื่นกันแน่ แต่สิ่งที่ต้องยอมรับคือความเหลื่อมล้ำนั้นมีจริง และมีมาอย่างต่อเนื่องในสังคมไทย ซึ่งช่องว่างระหว่างรายได้ของคนรวยกับคนจนนั้นก็เป็นอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำในสังคม ซึ่งคนไทยต่างก็ยอมรับว่ามีความเหลื่อมล้ำของรายได้ในสังคม ความเหลื่อมล้ำอาจเกิดจากการขาดโอกาส ขาดสิทธิ ขาดทรัพยากรดังได้กล่าวมาแล้ว ไม่ใช่เพียงเพราะคนรายนั้นจะรวยเพราะเกิดมารวย และไม่ใช่ว่าคนจนจะจนเพียงเพราะเกิดมาจน ซึ่งการให้ความสำคัญกับความไม่เท่าเทียมกันของคนรวยกับคนจนว่าเป็นเพราะความเหลื่อมล้ำของธรรมชาติ หรืออาจเลยไปถึงเรื่องบุญทำกรรมแต่งมาแต่ชาติปางก่อนนั้นดูจะไม่เพียงพอสำหรับสังคมในปัจจุบัน ความเหลื่อมล้ำนั้นเป็นเรื่องของความรู้สึกที่เหนือกว่าและด้อยกว่า ยิ่งความแตกต่างทางวัตถุยิ่งมากเท่าใด ความเหลื่อมล้ำทางสังคมก็ยิ่งขึ้นเท่านั้น การได้รับการดูถูกหรือไม่ได้รับการนับถือนั้นมีความสำคัญและมีผลต่อความสัมพันธ์ ความเข้มแข็ง ความไว้วางใจในสังคม ในสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำมาก ความสัมพันธ์ทางสังคมก็จะเสื่อมสลายลง สังคมจะอ่อนแอ ผู้คนไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งคุณภาพชีวิตของคนจะ

ดีขึ้นและมีความรู้สึกปลอดภัยภายใต้สังคมที่มีความเหลื่อมล้ำน้อยกว่า ความเหลื่อมล้ำจึงนำมาซึ่งความแตกแยกและผุร่อนของสังคม

ประชาชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสังคมซึ่งอาศัยอยู่ร่วมกันภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ สังคมพยายามสร้างความแตกต่างหลากหลายให้เกิดขึ้นอันนำไปสู่ความเกี่ยวโยงด้านการจัดสรรและใช้สอยทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดความเหมาะสม การจัดรูปแบบโดยอาศัยความแตกต่างทางชนชั้นมาเป็นตัวแบ่งแยกจึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งซึ่งนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำในสังคม ซึ่งความแตกต่างหลากหลายทางชนชั้นเป็นเครื่องบ่งชี้วัดอำนาจการเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในรูปแบบมือใครยาวสาวได้สาวเอา คนที่มีความสามารถมากกว่าก็ได้ประโยชน์ ส่วนผู้ที่อ่อนแอหรือด้อยความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรก็เสียประโยชน์ ถูกเอาเปรียบต่อไป โครงสร้างของสังคมที่เป็นอยู่นี้ล้วนตอกย้ำให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมไม่ว่าจะอยู่ในยุคในสมัยใดก็ยังคงวนเวียนย่ำอยู่ที่เดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลง

ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยผู้เขียนขอแยกเป็น 3 ส่วน คือ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ, ความเหลื่อมล้ำทางสังคม และความเหลื่อมล้ำทางอำนาจ

ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ คือ ความแตกต่างของการกระจายรายได้ของคนจนกับคนรวยซึ่งมีความแตกต่างกันมาก สามารถดูได้จากรายได้เฉลี่ยต่อคน ซึ่งคนส่วนใหญ่ในสังคมเป็นผู้มีรายได้น้อย มีรายได้เพียงพอสำหรับการกินและใช้จ่ายในแต่ละวันเท่านั้น ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจตามหลักวิชาการจะหมายถึงความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายรายได้ ความเหลื่อมล้ำในความมั่งคั่งหรือทรัพย์สิน และความเหลื่อมล้ำในโอกาสของคนในสังคม ในสังคมขมบถจะเห็นว่าความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจยังขึ้นกับนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดและภาคของรัฐบาล จังหวัดและภาคที่อยู่ในยุทธศาสตร์การพัฒนาของรัฐบาล ก็จะมีงบประมาณมาลงทุนจำนวนมาก และดึงดูดการลงทุนต่อเนื่องจากภาคเอกชน และทำให้ภูมิภาคนั้นมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงกว่าภาคอื่น ๆ และทำให้ธุรกิจและครัวเรือนในภูมิภาคดังกล่าวมีรายได้ ความมั่งคั่งและโอกาสต่าง ๆ ดีกว่าประชากรในภาคอื่น นอกจากนั้นความเหลื่อมล้ำทางเทคโนโลยีด้านดิจิทัลก็จะเป็นอีกสาเหตุหนึ่งของความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในอนาคต และคนที่ขาดทักษะด้านดิจิทัลจะเป็นคนจนรุ่นใหม่ (สมชัย จิตสุชน, 2563)

คำถามคือ แท้ที่จริงอะไรเป็นสาเหตุของความเหลื่อมล้ำ ?

ในแง่รายได้หากพิจารณารายได้ของเกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศพบว่าช่วง 15 ปีที่ผ่านมา ราคาสินค้าที่เกษตรกรจำหน่ายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.0 ต่อปี โดยราคาพืชผลเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.8 ต่อปี สูงกว่าราคาปศุสัตว์ที่เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 2.0 ต่อ

ปี สำหรับค่าจ้างแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ก็พบว่าช่วง 2537-2565 อัตราค่าจ้างขั้นต่ำเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 7.0 ต่อปี สูงกว่าอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเล็กน้อย และมีระบบด้านสวัสดิการระหว่างทำงานและหลังจากออกจากงาน ดีกว่ากลุ่มเกษตรกรซึ่งยังต้องเผชิญความผันผวนของผลผลิตจากดินฟ้าอากาศ จึงเป็นกลุ่มที่ยากลำบากที่สุด ขณะที่กลุ่มคนซึ่งเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งเป็นเจ้าของทุน รายได้ส่วนใหญ่จะมาจากการลงทุนและผลตอบแทนจากการลงทุน จากการเก็บตัวเลขกำไรของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พบว่ากำไรในช่วงปี 2552-2565 เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 16.0 ต่อปี สูงกว่าค่าจ้างแรงงานและรายได้ของเกษตรกร ข้อเท็จจริงนี้นำไปสู่อัตราการเพิ่มของรายได้ของคนสามกลุ่มที่จะแตกต่างกันไปเรื่อย ๆ และถ้าความแตกต่างสะสมมากขึ้น ความเหลื่อมล้ำก็ยิ่งมากขึ้น

ความเหลื่อมล้ำทางสังคม คือ โอกาสทางสังคมที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นโอกาสทางการศึกษา โอกาสในการเข้าถึงการรักษาพยาบาล การใช้ชีวิต การใช้สิทธิพลความเชื่อต่าง ๆ และการประเมินค่า เช่น การดูถูกเหยียดหยามกัน ซึ่งความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมนั้นมักจะมี mốiเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเสมอ จะเห็นได้จากการที่คนไทยใช้เงินเป็นตัวแบ่งฐานะทางสังคม

สถานการณ์คนจนยุคโควิด-19 ลำบากกว่าเดิมมาก เพราะพึ่งพิงอะไรได้น้อยลง ทำให้ “ความฝันที่จะเลื่อนชนชั้นของคนจน” โอกาสยิ่งหายไป ความยากจนของไทย เป็น “สองหน้าของเหรียญเดียวกัน” เพราะที่ผ่านมา แม้ภาครัฐจะแก้ปัญหาความยากจน ทำให้จำนวนคนจนตามดัชนีชี้วัดความยากจนลดลงได้ช่วงหนึ่ง แต่ความเหลื่อมล้ำกลับยิ่งสูงมากขึ้นตามไปด้วย คนรวย 10% ในสังคมไทยไม่เดือดร้อนกับปัญหาจากโควิด-19 แต่คนจนกลับต้องอยู่ภายใต้วิกฤตและเงื่อนไขแวดล้อมที่ทำให้สภาพชีวิตเหลื่อมล้ำมากขึ้น ต้นทุนปัญหาความเหลื่อมล้ำนั้นเนื้อแท้อันตรายมากกับทุกคน ทุกชนชั้น เพราะจะกระทบกับทั้งหมดของสังคม “สังคมจะเปราะบางมากขึ้น” ใช้ความรุนแรงมากขึ้น ผู้คนเกิดปัญหาสุขภาพจิตที่สัมพันธ์กับความเหลื่อมล้ำ สิ่งที่รัฐบาลทำขณะนี้ คือการเยียวยาทั้งหลาย เป็นกระบวนการคล้าย “หยอดน้ำข้าวต้ม” แบ่งข้าวให้คนพออยู่รอดได้ แต่ไม่ทำให้เกิดการแก้ปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำเลย โครงการกู้เงินของรัฐ ไม่นำไปสู่การจ้างงานหรือจ้างงานน้อย เมื่อไม่เกิดการจ้างงานต่อเนื่อง “สภาพการหมุนเวียนของเศรษฐกิจในตลาด” จึงไม่มีการวางแผนนโยบายเพื่อแก้ปัญหาความยากจนที่สัมพันธ์กับความเหลื่อมล้ำต้องคิดให้ครอบคลุมทุกมิติมากขึ้น หากไปดูในรายละเอียดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คนในรัฐบาลยังมองไม่เห็นปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำแบบเข้าใจจริงๆ ไม่เข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นและการเปลี่ยนแปลงในชนบทที่ทุกวันนี้ได้กลายร่างเป็น “สังคมผู้ประกอบการในชนบท” (สมชัย จิตสุชน และวิโรจน์ ณ ระนอง, 2563)

ผู้เขียนกล่าวคือเช่นหมายความว่า สังคมแบบชวานาล่มสลายนานแล้ว ชนบทดั้งเดิมที่มีกระท่อมชวานา คอกควาย มีชวานาทำนาแบบวันวานยังหวานอยู่ที่เคยเห็นบนรูปโปสการ์ด ส.ค.ส.ไม่มีแล้ว รวมทั้งความสัมพันธ์ทางสังคมแนวตั้ง แบบผู้ใหญ่-ผู้น้อย เจริญเนื้อเจริญตัว เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ ยอมจำนนต่ออำนาจเหนือ ฯลฯ ก็ลดลงจนเกือบไม่เหลือให้เห็น ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในชนบทในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ได้ทำให้ระบบการผลิตและระบบสังคมแบบสังคมชวานาล่มสลายลง แล้วนำไปสู่การก่อรูปสังคมชนบทรูปแบบใหม่ขึ้นมา อาจเรียกว่าสังคมผู้ประกอบการในชนบท นั่นคือ การเกิดเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมแนวระนาบ แทนที่ความสัมพันธ์แนวตั้งในระบบอุปถัมภ์แบบเดิมที่เคยเป็นความสัมพันธ์หลักของสังคมชวานา รัฐจะต้องสร้างสังคมชนบท-เกษตรกร ให้เกิดพลังที่เรียกว่า “Rural Entrepreneur Society” เพราะบริบทสังคมไทยได้เปลี่ยนไปมากแล้ว ความเหลื่อมล้ำที่รุนแรงขณะนี้ ทำให้เกิดการ Disfunction ที่สะท้อนทุกฝ่าย ตั้งคำถามถึง “กลุ่มทุน 200-300 กลุ่ม” ในประเทศที่ดูดซับประโยชน์มากขึ้น หากจะยอมลงบ้างเพื่อร่วมสร้างสังคมที่เปราะบางให้เข้มแข็งขึ้น

อย่างไรก็ตามบทบาทรัฐไทยขณะนี้ได้ทำหน้าที่ “จรรโลงความเหลื่อมล้ำ” เกือบหมดตระกูลใหญ่ แนวทางการกีดกันนโยบายที่จะแก้เรื่องนี้ เมื่อไม่ได้แก้เชิงโครงสร้าง ยิ่งทำให้ความเหลื่อมล้ำยังคงเกิดอย่างเหนียวแน่น สภาพวันนี้ “คนจนข้ามรุ่น” รุ่นพ่อแม่ปู่ย่าตายาย ทำให้เกิดชนชั้นคนจน ที่เลื่อนชนชั้นมาเป็นชนชั้นกลางไม่ได้สังคมไหนทำให้ผู้คนสูญเสียความหวัง สังคมนั้นน่าหวง วันนี้ประเทศไทยกำลังเกิดภาพของ “สังคมชนชั้น” เป็นก้อนเรียงกันแต่แยกจากกันชัดเจน เปรียบเทียบกับการที่คนข้างบนสามารถเข้าถึงทรัพยากร เทคโนโลยีต่าง ๆ ไปสู่เมตาเวิร์สได้ แต่ชนชั้นล่างต้อง Survival ไม่มีโอกาสเข้าถึงส่วนชนชั้นกลางอยู่ภาวะ ขึ้นไม่ได้ และก็พยายามไม่ให้ถูกผลักลงข้างล่าง

ดังนั้น ในอนาคตจะเห็นเส้นแบ่งชัดขึ้น ปัจจุบันรัฐบาลพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชาทำให้เกิด “รัฐบริษัทยุคใหม่” หรือรัฐผูกกับกลุ่มทุนกลุ่มใหญ่ ต้องสร้างเมืองที่ทำให้เกิดความยุติธรรม “Justice City” กล่าวคือ ต้องมีประชาธิปไตย รับความหลากหลาย นำไปสู่ความเสมอภาคมากขึ้น โมเดลตัวอย่างคือ หลายประเทศทำได้หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สร้างรัฐสวัสดิการ ผ่านกระบวนการเสรีนิยมและประชาธิปไตย ทำให้รัฐต้องตอบสนองผู้คนและพลังอำนาจมาจากเบื้องล่าง ถ้าทำให้คนในสังคมไทยเข้าใจหลักการนี้ว่ารัฐมีไว้เพื่อตอบสนองผู้คน ก็จะเห็นพัฒนาการของการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ คนรุ่นใหม่คือความหวัง ในการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ซึ่งอยู่ในหัวใจ 3 ประการ คือ คนรุ่นใหม่ เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันทางอำนาจ คนรุ่นใหม่ มีมิตียอมรับความหลากหลายของคนในสังคมมาก และคนรุ่นใหม่ มีความกล้าหาญ ซึ่ง 3 ประการนี้ เมื่อขยับไปเรียนรู้และเข้าใจสังคม

จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำไปได้มากที่สุด เพราะคนรุ่นใหม่เป็นความหวังเดียวของคนที่เหลือในสังคมไทยวันนี้

ความเหลื่อมล้ำทางอำนาจ คือ ความไม่เท่าเทียมกันของความสามารถในการตัดสินใจเพื่อกำหนดชะตากรรมของตน จากการที่ความสามารถในการกำหนดอนาคตของคนแต่ละกลุ่มมีไม่เท่ากันนั่นเอง ทำให้กลุ่มที่มีอำนาจเหนือกว่ามักเลือกซื้ออนาคตในทางที่เป็นประโยชน์แก่กลุ่มตนมากกว่าตระหนักถึงความเท่าเทียมกันของคนในสังคม เป็นผลให้คนบางกลุ่มซึ่งด้อยอำนาจในการกำหนดต้องแบกรับชะตากรรมที่ถูกกำหนดอย่างไม่เป็นธรรม ปัญหาของการจัดการความเหลื่อมล้ำนั้นไม่ได้อยู่ที่คนจน แต่เป็นคนรวย ผู้ซึ่งมีอำนาจในสังคมมากกว่าที่คอยกีดกันคนจนหรือผู้มีอำนาจน้อยกว่าให้ไม่มีโอกาสลุกขึ้นเชิดหน้าชูตาในสังคมได้ทัดเทียมกับพวกของตน เพียงเพื่อให้ตนยังสามารถกดขี่คนเหล่านั้นอยู่ได้ และให้ตนได้ดำรงอยู่ในอำนาจและเงินตราต่อไปเท่านั้น (สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP), 2562)

หากมองดูที่โครงสร้างทางสังคมไทยจะพบว่าได้จัดวางการเอื้อประโยชน์ในการใช้อำนาจของรัฐและระบบทุนนิยมซึ่งมุ่งพัฒนาตามกระบวนทัศน์แบบชาตินิยมตะวันตกเป็นหลัก การเข้ามาของระบบทุนภายใต้เงื่อนไขของวาทกรรมการพัฒนาที่ดีที่สุดในเชิงทฤษฎี แต่ในความเป็นจริงแล้วการพัฒนานั้นได้สร้างความแตกต่างและเพิ่มช่องว่างของความเหลื่อมล้ำที่มีอยู่แล้วในสังคมไทยให้เกิดมากยิ่งขึ้น จึงทำให้เกิดคนรวยล้นฟ้าและคนจนมหาศาล ซึ่งคนจนนั้นมีเป็นคนส่วนใหญ่ในสังคม สังคมไทยในปัจจุบันทุกสิ่งล้วนเกี่ยวโยงสัมพันธ์กับระบบทุนนิยมที่เกิดจากการสถาปนาอภิอำนาจของพวกนายทุนซึ่งเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต คนจนซึ่งต้องตกเป็นผู้ไร้แรงงานแลกเงินเลี้ยงชีพในแต่ละวันถูกจัดวางให้มีอำนาจน้อยกว่าตามกลไกของระบบทุนนิยมเท่านั้น พื้นที่ทางสังคมในการที่จะออกมาเรียกร้องสิทธิความเป็นธรรมต่าง ๆ จึงแทบจะไม่มี ถึงแม้รัฐซึ่งเป็นชนชั้นกลางจะพยายามแสดงบทบาทให้เห็นว่ามีความห่วงใยชนชั้นล่างมากแค่ไหนแต่ก็ยังคงแฝงไว้ซึ่งการใช้อำนาจที่เหลื่อมล้ำในการจัดสรรผลประโยชน์อยู่ สังคมถูกครอบงำทางอุดมการณ์โดยชนชั้นนายทุนทำให้ระบบทุนนิยมตอยอดและพัฒนาไปเรื่อย ๆ อย่างไม่มีวันหยุด (Baran, 1997)

ในอดีตกลุ่มชนชั้นล่างในสังคมยอมรับและยอมอยู่ภายใต้สภาพความเหลื่อมล้ำได้ จึงทำให้ไม่เกิดปัญหาความคับข้องใจของชนชั้นล่าง ไม่ว่าจะเป็นความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม หรืออำนาจ แต่ในปัจจุบันความรู้สึกของชนชั้นล่างในสังคมที่มีต่อความเหลื่อมล้ำได้เปลี่ยนแปลงจากอดีตแล้ว เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจได้ทำให้คนจำนวนไม่น้อยในสังคมพบว่าตนเองสามารถที่จะเลื่อนฐานะของตนเองได้ด้วยความสามารถและความวิริยะอุตสาหะ พวกเขาได้ขยับตนเองออกจากจุดอับทางเศรษฐกิจ ภาวการณ์เกษตรและก้าวเข้าสู่ภาคการผลิตสมัยใหม่มากขึ้น ในขณะเดียวกัน เมื่อพวกเขา

สร้างความหวังในการเลื่อนฐานะ แต่กลับพบว่าโอกาสของพวกเขาไม่มากนักเมื่อเทียบกับชนชั้นกลาง พวกเขาพบว่าตนไม่ได้เป็นรองคนอื่นบนพื้นฐานของความสามารถ แต่เป็นที่คนอื่นที่มีฐานะสูงกว่า เพราะเงื่อนไขทางสังคมนั่นเองที่เป็นตัวกีดกันพวกเขา จึงทำให้ความเหลื่อมล้ำกลายเป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดความอึดอัดและคับข้องใจในหมู่ชนชั้นล่างมากขึ้นตามลำดับ และสิ่งที่คนกลุ่มนี้ต้องการไม่ใช่ความเมตตาจากคนที่มีอำนาจมากกว่าอีกต่อไป แต่ความเท่าเทียมในโอกาสนั้นคือสิ่งที่พวกเขาต้องการอย่างแท้จริง (Boix, 2003)

ความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมเกิดจากความแตกต่างทางฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมตั้งแต่เริ่มแรก ใครเป็นผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจสังคมมากกว่าก็เป็นผู้สร้างความเหลื่อมล้ำให้แก่ผู้ที่มีอำนาจน้อย รวมทั้งความแตกต่างระหว่างอำนาจในเชิงพื้นที่ทางสังคมด้วย เนื่องจากคนเราเกิดมาไม่เท่ากันจึงทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำตามมา ในโลกความเป็นจริงคนไม่ได้เท่ากัน คนมีชนชั้น เมื่อคนที่ไม่เท่ากันไปต่อสู้กันไม่ว่าจะทางเศรษฐกิจ สังคม หรืออำนาจใด ๆ คนที่ด้อยกว่าก็ไม่มีแต้มต่อพอที่จะสู้ได้ก็ยอมแพ้อยู่เรื่อยไป ดังเช่นในเรื่องของการสูติ ผู้ที่ไม่มีเงินก็เท่ากับว่าไม่อำนาจใดไปต่อกรผู้มีเงิน สิ่งที่มาตามคือ แม้ไม่ผิด แต่ไม่อยากเสียเงินแพง หรือไม่มีเงินพอต่อสู้ ก็มักจะได้รับความแนะนำจากผู้รู้ทางกฎหมายทั้งหลายว่าให้รับสารภาพ เสียเงินจำนวนมาก เผลอ ๆ ไม่คุ้ม รับสารภาพไปได้รับลดโทษกึ่งหนึ่งยังดีกว่าสู้ไปแล้วแพ้ต้องรับโทษเต็ม ซึ่งนี่คือที่มาของกระบวนการยุติธรรมราคาแพงซึ่งเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม จากการที่กฎหมายเป็นสิ่งที่นิ่งในขณะที่สังคมมีลักษณะเป็นพลวัตมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การที่จะเอาสิ่งที่ไม่นิ่งไปอยู่ในสิ่งที่นิ่งทำให้กฎหมายและสังคมไม่ไปด้วยกัน

ความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยที่กำลังเผชิญอยู่ในท้ายที่สุดคือ ความเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความตื่นตัวด้านอัตลักษณ์ ความมีศักดิ์ศรี ความต้องการการยอมรับนับถือ การต้องการความเสมอภาค การไม่ถูกเลือกปฏิบัติ ความคาดหวังเหล่านี้มักต้องพบกับความผิดหวังเสมอ ทำให้เกิดความรู้สึกว่าได้รับการปฏิบัติอย่างไม่ยุติธรรมจึงเป็นสาเหตุสำคัญของความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคม จะเห็นได้จากปรากฏการณ์ “คนเสื้อเหลือง” และ “คนเสื้อแดง” คนเสื้อเหลืองที่ออกมาเคลื่อนไหวเดินขบวนเพราะมีความคับข้องใจกับความอยุติธรรม หรือความเหลื่อมล้ำ โดยคนเสื้อเหลืองรับไม่ได้ที่นักการเมืองจำนวนมากโกงกิน คอร์รัปชัน แต่ยังลอยหน้าลอยตาเซihen้อยอยู่ในสังคมได้แม้จะมีกฎหมายต่อต้านคอร์รัปชัน สำหรับคนเสื้อแดงก็ออกมาเรียกร้องเพื่อสิ่งที่พวกเขาต้องการคือความเสมอภาคทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และอำนาจทางการเมือง (กิตติศักดิ์ สินธุวนิช, 2565) พวกเขาต้องการการศึกษาที่มาตรฐานและมีความเสมอภาคเพื่อปรับปรุงตนเองและอนาคตของลูกหลานที่พวกเขาอาจเข้าไม่ถึง ต้องการเรียกร้องให้ยกเลิกการเลือกปฏิบัติ ซึ่งเกิดจากความคับข้องใจจากการได้รับการปฏิบัติไม่ดีเมื่อไปติดต่อราชการที่พวกเขารู้สึกเหมือนกับ

ว่าได้รับการปฏิบัติอย่างถูกต้องดูแล เช่น คนแต่งตัวดีดูมีฐานะ หรือมีค่าน้ำร้อนน้ำชาจะได้รับการต้อนรับและอวยคำไม่ตรี รวมทั้งความสะดวกรวดเร็วอยู่เสมอ แต่พวกเขาก็ได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมทั้งที่ควรได้รับอย่างเท่าเทียม นั่นคือความยุติธรรมที่พวกเขาต้องเจอ จึงเกิดศัพท์ที่ใช้เรียก ไพร่-อำมาตย์ ที่จิตใจเสียตีสคนหัวเก่า เป็นการส่งสัญญาณบอกว่าชนไม่ได้กับระเบียบสังคมที่มีพื้นฐานจากสังคมที่มีชนชั้น และต้องการสังคมที่มีความเสมอภาค ศัพท์ดังกล่าวจึงมีนัยยะเรียกร้องความยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรมด้วย

การที่ทุกคนจะมีความเสมอเหมือนกันหมดไปทุกด้านคงจะเป็นไปไม่ได้ ความแตกต่างในด้านต่าง ๆ ยังคงมีอยู่ทั้งเรื่องรายได้ ความสามารถ พรสวรรค์ แต่สิ่งที่จะต้องมีความยุติธรรมในมิติของความเท่าเทียมกันในมุมมองของกฎหมายในระบบกระบวนการยุติธรรม ทั้งตำรวจ อัยการ และศาล ไม่ให้เกิดปัญหาการหลีกเลี่ยงกฎหมายได้เพียงเพราะเป็นคนรวยมีอำนาจ การที่สังคมไทยพัฒนาในระบอบประชาธิปไตย เราต่างก็หวังว่าสังคมจะมีความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญมากขึ้น แต่ถ้าไม่มีความยุติธรรมในมิติของกฎหมาย การพัฒนาจะนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำด้านอำนาจ เศรษฐกิจ และสังคมที่สามารถมองเห็นได้จากนักการเมือง ข้าราชการ ทหาร พลเรือนระดับสูงที่โกงกินจนมั่งคั่งร่ำรวยและเพิ่มพูลอำนาจ ในขณะที่วงกลุ่มนักธุรกิจการเมืองซึ่งเกิดจากเครือข่ายการเมืองเหล่านี้ก็ได้จับมือกับนักลงทุนขนาดใหญ่ผูกโยงเข้าด้วยกัน เกาะกลุ่มเป็นพวกเดียวกันปกป้องผลประโยชน์ร่วมของกลุ่มตนจากเงื้อมมือของกฎหมาย (สุรัชย์ ศิริไกร, 2564) ปิดกั้นการพัฒนาสู่สังคมเสมอภาค ทั้งการวิ่งเต้นส่งต่ออิทธิพลต่อการแต่งตั้งคณะกรรมการชุดสำคัญที่กำหนดนโยบายสังคมของประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมือง ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเหล่านี้มีกำลังในการซื้อความเป็นไปของผู้ที่ด้อยกว่า การเรียกสินบนซึ่งไม่มีใครอยากจ่ายต่างคนต่างต้องการต่อสู้สุดกำลังความสามารถของตนเพื่อดิ้นรนให้ตนเองอยู่รอด แต่ก็ไม่สามารถอยู่รอดได้หากไม่จ่ายค่าน้ำร้อนน้ำชา ค่าหมึกปากกาที่จะต้องใช้เซ็นอนุมัติโครงการ การตรวจสอบว่าผ่านหรือไม่ ทุกขั้นตอนต่างมีการเรียกสินบน เช่น กรณีขอผู้รับเหมาก่อสร้างที่ต้องการได้งานเริ่มแรกก็ต้องจ่ายเงินก่อนเพื่อให้ได้งาน เมื่อทำงานก็ต้องทำงานให้เรียบร้อยตามกำหนด ซึ่งการส่งมอบงานนั้นจะทันกำหนดเวลาหรือไม่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการทำงานตรงเวลาเพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับภาพการไปเลี้ยงข้าวที่ภัตตาคาร คุยงานที่สนามกอล์ฟ ตามด้วยของที่จ่ายตามเปอร์เซ็นต์งาน จึงจะได้ลายเซ็นตรวจรับงานตามกำหนดได้ เพื่อไม่ให้โดนปรับค่างานสำหรับการส่งมอบงานก่อสร้างล่าช้าจากความไม่พอใจของกรรมการผู้มีอำนาจตรวจรับงาน ทั้งนี้การส่งมอบงานไม่ได้มีเพียงครั้งเดียว และสิ่งที่ต้องทำคือการจ่ายสินบนตามที่ถูกร้องทุกครั้ง และสินบนนี้จะถูกส่งเป็นชั้น ๆ ต่อ ๆ ขึ้นไปถึงผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายในสังคม การเรียกสินบน

แบบชดเชยเช่นนี้ผู้เขียนไม่คิดว่าจะมีใครยินดีจ่าย แต่จำเป็นต้องจ่าย นั่นหมายความว่าหากไม่จ่ายก็มีคนอื่นที่ยินดีจ่าย เขาหลักที่ว่าไม่จ่ายก็ไม่ไฉน ไม่จ่ายก็ไม่ให้ผ่าน ดังนั้น จึงมีทางเลือกทางเดียวคือต้องจ่ายเพื่อให้ได้งานมา แม้จะมีกฎหมาย เงื่อนไข หรือวิธีการตรวจสอบควบคุมการรับสินบนรัดกุมเพียงใด แต่สุดท้ายก็ยังมีช่องทางให้ฉีกแซกกลัดเลาะไปกระทำผิดเช่นเดิมซึ่งไม่มีใครสามารถเอาผิดได้ (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2564)

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทของไทย ซึ่งกฎหมายใดจะขัดหรือแย้งไม่ได้นั้น ตามมาตรา 4 ได้บัญญัติถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แม้รัฐธรรมนูญจะส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคเท่าเทียมกัน แต่ก็ต้องไม่ลืมว่าความเท่าเทียมคือความไม่เทียม ควรปฏิบัติต่อคนที่ไม่เท่าเทียมอย่างไม่เท่าเทียมจึงจะเกิดความเท่าเทียม การปฏิบัติกับคนที่ไม่เท่าเทียมอย่างเท่าเทียมคือความไม่เท่าเทียม แม้ในกฎหมายจะบัญญัติให้ปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียม เสมอกัน แต่ในความเสมอกันนั้น ก่อให้เกิดความเป็นธรรมที่ไม่เท่าเทียม โดยในหลายกรณีการฉ้อราษฎร์บังหลวงยังคงเป็นปัญหาที่กีดร่อนความชอบธรรมของรัฐบาลประชาธิปไตยที่มาจากการเลือกตั้ง การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองส่งผลให้เกิดความไม่มั่นคงทางการเมือง ความเปลี่ยนแปลงภายในและความขัดแย้งของประชาชน แนวคิดเสี่ยงข้างมากในประชาธิปไตย ก่อให้เกิดความเป็นเผด็จการเหนือกว่าระบบเผด็จการอื่นใดเท่าที่เคยมีมา เพราะประชาธิปไตยมีแนวคิดที่ว่า ผู้ชนะจะได้ทั้งหมด ซึ่งเกิดจากความขัดแย้งทางความคิด อันเกิดจากการตัดสินใจดังกล่าวทำให้ฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายชนะและถูกต้อง ทั้ง ๆ ที่การร่วมมือระหว่างทั้งสองฝ่ายก็สามารถเป็นไปได้เช่นกัน แนวคิดประชาธิปไตยได้ใช้วิธีการหลอกล่อฝูงชน หมายถึง การสอดแทรกอารมณ์หรือความคิดเห็นให้แก่ประชาชน เพื่อดำเนินตามจุดประสงค์ของรัฐบาลรัฐบาลได้สร้างความชอบธรรมให้แก่ตนผ่านเสียงข้างมากที่เรียกว่า ประชาธิปไตยมาสู่อำนาจในการสร้างกฎหมายที่ผู้สร้างอ้างว่ามีความชอบธรรม แต่ก็ได้แก้ไขเพิ่มเติมช่องเล็ก ๆ ไว้สำหรับประโยชน์ของกลุ่มตนตักตวงผลประโยชน์ หลีกเลียงกฎหมายที่จะทำให้พวกพ้องตนเสียประโยชน์ ระบอบประชาธิปไตยไม่สามารถที่จะกำจัดความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้ เมื่อเวลาผ่านไปความมั่งคั่งและรายได้กระจุกตัวอยู่ในหมู่เศรษฐี และความเหลื่อมล้ำนั้นก็ยังคงเพิ่มขึ้นทุกขณะอีกด้วยนับเป็นการพิสูจน์ให้เห็นถึงความล้มเหลวในทางทฤษฎีของระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ นอกจากความเหลื่อมล้ำทางด้านฐานะความเป็นอยู่แล้ว ยังได้มีความแตกต่างทางด้านเพศชาติพันธุ์ หรือสถานะทางสังคม (สัญญา เคนาภูมิ, 2559) ในส่วนของสวัสดิการในสังคมไทยดูตัวอย่างได้จากสวัสดิการการรักษาพยาบาล ข้อมูลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี พ.ศ. 2565 แสดงให้เห็นว่า คนมีรายได้น้อยที่สุดร้อยละ 40 ของประเทศต้องใช้สิทธิจากสวัสดิการ

หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า คนรายได้สูงที่สุดของประเทศครึ่งหนึ่งที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า อีกครึ่งหนึ่งที่เหลือเป็นสวัสดิการข้าราชการและประกันสังคม กลุ่มคนรายได้สูงที่มีสิทธิในสวัสดิการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าส่วนใหญ่ไม่ใช้สวัสดิการที่ตนมี แต่กลับยอมควักกระเป๋าจ่ายเงินเอง หรือไม่ก็ให้บริษัทเอกชนจ่ายแทนตามสัญญาสุขภาพที่ได้ทำไว้ มีเพียงร้อยละ 40 ของผู้ป่วยกลุ่มรวยที่สุดที่ใช้บริการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ทั้งกรณีผู้ป่วยนอกและผู้ป่วยใน พฤติกรรมการใช้สวัสดิการของรัฐแบบนี้สามารถชี้ให้เห็นว่า ถ้าป่วยโรคเดียวกันแต่ข้าราชการได้รับการรักษาแบบหนึ่ง คนรายได้น้อยได้รับการรักษาคนละแบบ จึงเกิดความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากสวัสดิการของรัฐ ทั้งที่ไม่น่าเกิดในเรื่องพื้นฐานอย่างการรักษาพยาบาล ซึ่งทุกคนควรได้รับการรักษาพยาบาลที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นคนไทยเหมือนกัน คนป่วยมากได้เข้าถึงการรักษาพยาบาลก่อน ไม่ใช่คนรวยมากจึงได้รับการรักษาพยาบาลก่อน

ความเหลื่อมล้ำที่จับต้องได้เหล่านี้ ยิ่งนับวันยิ่งก่อตัวจนกลายเป็นรอยเลื่อนในสังคมไทยที่รอวันจะปะทุซึ่งอาจก่อตัวกลายเป็นคลื่นลูกใหญ่อย่างสิ้นนามิ อันจะก่อให้เกิดความเสียหายมากในสังคมไทย หากประชาชนยังรู้สึกถึงความเหลื่อมล้ำในมิติต่าง ๆ นี้อยู่ ความอึดอัด ความคับข้องใจ จะลุกลามไปเป็นความคับแค้นใจซึ่งนับได้ว่าความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นและมีอยู่ในสังคมไทยนั้นเป็นเป็นปัญหาใหญ่และสำคัญยิ่ง ซึ่งเกิดจากความรู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรม การถูกแบ่งชนชั้น การได้รับการเลือกปฏิบัติ การไม่ได้รับการยอมรับนับถือ การถูกดูถูกเหยียดหยาม การถูกกีดกันและกีดกันในสังคมที่ซับซ้อน อันยากที่จะแสวงหาความยุติธรรม เป็นธรรม อันเกิดจากเงื่อนไข ข้อกำหนด ข้อบังคับต่าง ๆ ที่พวกเขาไม่มีกำลังเพียงพอในการเข้าถึง กำหนด ชี้ความเป็นไป ตัดสินใจว่าดีหรือไม่ แต่ต้องปฏิบัติตามโดยไม่มีสิทธิโต้แย้งใดในกฎทั้งหลายที่สังคมบัญญัติขึ้นซึ่งอาจไม่เป็นธรรมแต่ได้ผ่านกระบวนการทำให้เกิดความชอบธรรมขึ้นมา จึงทำให้สิ่งที่ไม่ชอบธรรมกลายเป็นสิ่งที่ถูกต้องในสังคม และท้ายที่สุดเมื่อผู้ไม่มีอำนาจเหล่านี้รวมพลังกันภายใต้ความคับแค้นใจทั้งหลาย เมื่อไม่สามารถพึ่งกระบวนการยุติธรรมได้ ก็จะต้องออกมาเรียกร้องความยุติธรรมให้แก่ตนเองโดยการใช้วิธีต่าง ๆ ที่กฎหมายไม่สามารถควบคุมได้ และอาจบานปลายไปถึงการใช้ความรุนแรง จนอาจเกิดการสูญเสียชีวิต ทรัพย์สินของประชาชนจำนวนมาก ความเหลื่อมล้ำในสังคมนี้จึงเป็นปัญหาที่ควรตระหนักและศึกษาให้เข้าใจก่อนจะเป็นบทเรียนใหม่ที่ให้ความสูญเสียกว่าทุกครั้งที่ผ่านมา

ความเหลื่อมล้ำไทยรุนแรงแค่ไหน ?

ภาพรวมความเหลื่อมล้ำไทยอยู่ในระดับค่อนข้างสูงในทั้งมิติของรายได้ และความมั่งคั่ง คำถามสำคัญคือ ประเทศไทยอยู่จุดไหนเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในโลก และมีพัฒนาการเป็นอย่างไร

1. ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของไทยปรับตัวดีขึ้นแต่เกิดจากเหตุผลที่ไม่ยั่งยืน ในมุมมองระยะยาว แต่เกิดจากเงินช่วยเหลือจากภาครัฐและเงินโอนเพื่อเลี้ยงดูครอบครัว ซึ่งไม่ยั่งยืนและไม่สะท้อนผลผลิตภาพที่เพิ่มขึ้นของแรงงานโดยตรง

2. ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่งมากที่สุดในโลก และมีแนวโน้มสูงขึ้นเร็ว เมื่อเทียบกับประเทศอื่น Credit Suisse ประเมินว่า คนรวยที่สุด 10% ของไทยถือครองสินทรัพย์มากถึงกว่า 77% ของคนทั้งประเทศ และสัดส่วนสินทรัพย์ที่ถือครองโดยคน 1% ที่รวยที่สุดเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดระหว่างปี 2012-2022

3. ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของไทยในความเป็นจริง อาจสูงกว่าตัวเลขทางการ ตัวเลขความเหลื่อมล้ำไทยทางด้านรายได้ มักอ้างอิงจากข้อมูลแบบสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติซึ่งมีความครบถ้วนที่สุด อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในแบบสำรวจมีแนวโน้มเป็นกลุ่มคนรายได้น้อยและไม่รวมคนรายได้สูงทำให้เลขความเหลื่อมล้ำต่ำกว่าความเป็นจริง

4. เศรษฐกิจไทยในช่วงที่ผ่านมาโตแบบไม่ทั่วถึง รวยกระจุกจนกระจาย ในมิติการเติบโตของรายได้ ข้อมูลสะท้อนภาพชัดเจนว่ากลุ่มคนรายได้สูงมีรายได้ที่เติบโตสูงขึ้นเร็วกว่าคนรายได้น้อย

เหตุใดไทยยังเหลื่อมล้ำสูง และอนาคตจะเป็นเช่นไร

สาเหตุสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยยังมีความเหลื่อมล้ำที่สูงเกิดจากทั้งปัจจัยภายนอก ปัจจัยเชิงนโยบายและโครงสร้างเศรษฐกิจ คือ (1) ความเหลื่อมล้ำลดลงแต่กลับเร่งขึ้นอีกจากราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ เนื่องจากคนไทยสัดส่วนกว่า 31% ทำงานอยู่ในภาคเกษตรเมื่อการเติบโตของรายได้อยู่ในระดับต่ำทำให้ความเหลื่อมล้ำกว้างขึ้น (2) ความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสเป็นปัจจัยสำคัญ ทั้งในมิติของโอกาสทางการศึกษาที่ไม่ครอบคลุมและมีคุณภาพแตกต่างกันมาก สิทธิแรงงานที่ยังอยู่ในระดับต่ำ ค่าแรงที่เติบโตช้ากว่าเศรษฐกิจ ทำให้ที่กระจุกตัวอยู่ในบริษัทขนาดใหญ่ทำให้รายเล็กแข่งขันยาก และภาครัฐยังขาดมาตรการสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือคนรายได้น้อยอย่างเป็นระบบ (3) เหตุการณ์โควิด-19 จะ

ยังทำให้ภาพความเหลื่อมล้ำแย่ลงกว่าเดิม โควิดกระทบรายได้ของกลุ่มฐานของปิรามิดรุนแรงกว่ากลุ่มบนแรงงานนอกระบบมีจำนวนมาก ขาดรัฐสวัสดิการที่เข้มแข็งพอ ระบบคุ้มครองทางสังคมของไทยอยู่ในเกณฑ์ต่ำเมื่อเทียบกับในระดับสากล (4) ประเทศไทยที่กำลังจะก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุน่าจะทำให้ความเหลื่อมล้ำแย่ลง

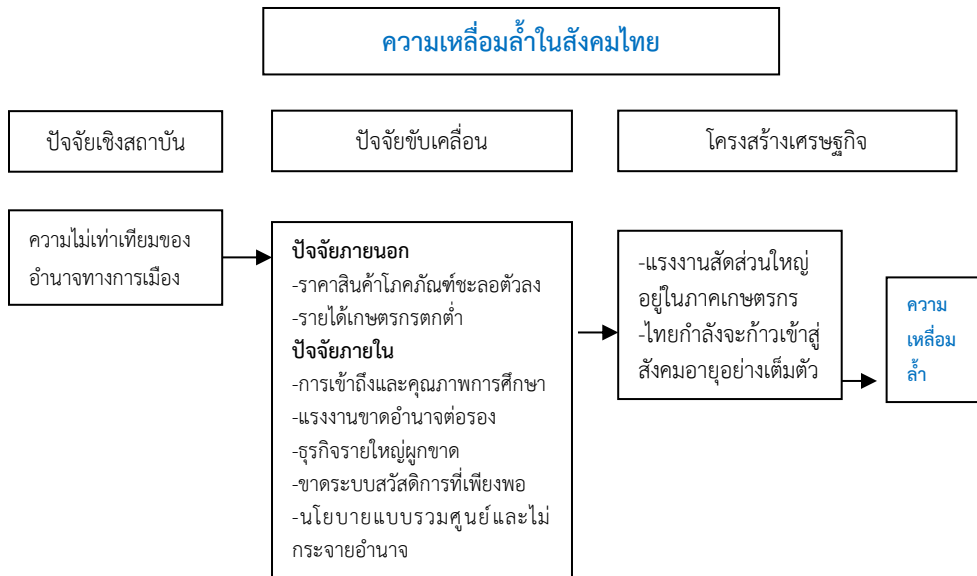
การเมือง หนึ่งในรากลึกปัญหาความเหลื่อมล้ำ

การขาดกลไกที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำเป็นหนึ่งในผลพวงที่เกิดจากสถาบันการเมืองที่มีลักษณะไม่เชื่อมโยงกับความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (Accountability) ผลลัพธ์หลายอย่างที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากระบบการเมืองที่ขาดประสิทธิภาพของไทย คือ (1) เสรีภาพของสื่อ ซึ่งเป็นตัวสะท้อนสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลไทยอยู่ลำดับที่ 113 จาก 141 ประเทศ (2) ด้านความปลอดภัยของประชาชนและการคอร์รัปชันได้คะแนนที่ค่อนข้างต่ำ (3) การปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาที่ไม่ได้มาตรฐานและไม่ดีนัก (4) กฎหมายกักกับการแข่งขันที่ไม่สามารถใช้ได้อย่างเต็มที่

เวลาแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำอย่างเป็นระบบ

KKP Research ประเมินว่าหัวใจหลักของการแก้ปัญหาขึ้นอยู่กับที่การแก้ไขกลไกในระบบเศรษฐกิจที่จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำโดยเฉพาะในด้านโอกาส

กลไกลดความเหลื่อมล้ำที่สำคัญ สามารถแบ่งได้เป็น 5 กลุ่ม คือ (1) กลไกทางเศรษฐกิจที่เอื้อต่อการแข่งขันที่เสรีและเป็นธรรม สร้างเวทีที่เปิดโอกาสให้ทุกคนแข่งขันบนความเท่าเทียม (2) กลไกทางภาษีในการกระจายรายได้และความมั่งคั่ง โดยใช้ระบบภาษีรายได้ในอัตราก้าวหน้า (3) กลไกสวัสดิการของรัฐ ที่ทำให้คนเข้าถึงการศึกษา บริการทางสาธารณสุข สินเชื่อ ที่มีความเท่าเทียมกันมากขึ้น รวมทั้งการมีโครงข่ายความคุ้มครองทางสังคม (social safety net) ที่เข้มแข็ง และ (4) กลไกบังคับใช้กฎหมายที่เข้มแข็ง ป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันทั้งทางตรงและคอร์รัปชันเชิงนโยบาย เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในด้านการเข้าถึงอำนาจทางการเมือง และ (5) กลไกกระจายอำนาจทางการเมืองและการคลัง โดยมีการจัดสรรทั้งอำนาจทางการเมืองและอำนาจทางการคลังไปสู่รัฐบาลท้องถิ่นอย่างเหมาะสม พัฒนาการทางเศรษฐกิจและการเติบโต ไม่จำเป็นต้องแลกมาด้วยความเหลื่อมล้ำที่รุนแรงมากขึ้น การคำนึงถึงประชาชนทุกกลุ่มในการออกแบบนโยบายภาครัฐ และความตั้งใจจริงในการยกระดับคุณภาพชีวิตคือจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสามารถสรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยได้ดังนี้

สรุป

สรุปได้ว่าความเป็นประชาธิปไตยกับความเหลื่อมล้ำในสังคมจากทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วตั้งคำถามว่าประเทศไทยอยู่จุดไหนเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในโลก และมีพัฒนาการเป็นอย่างไร สามารถตอบได้ดังนี้

1. ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของไทยปรับตัวดีขึ้นแต่เกิดจากเหตุผลที่ไม่ยั่งยืน ในมุมมองระยะยาว แต่เกิดจากเงินช่วยเหลือจากภาครัฐและเงินโอนเพื่อเลี้ยงดูครอบครัว ซึ่งไม่ยั่งยืนและไม่สะท้อนผลิตภาพที่เพิ่มขึ้นของแรงงานโดยตรง

2. ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่งมากที่สุดในโลก และมีแนวโน้มสูงขึ้นเร็ว เมื่อเทียบกับประเทศอื่น Credit Suisse ประเมินว่า คนรวยที่สุด 10% ของไทยถือครองสินทรัพย์มากถึงกว่า 77% ของคนทั้งประเทศ และสัดส่วนสินทรัพย์ที่ถือครองโดยคน 1% ที่รวยที่สุดเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดระหว่างปี 2008-2022

3. เศรษฐกิจไทยในช่วงที่ผ่านมาโตแบบไม่ทั่วถึง รวยกระจุกจนกระจาย ในมิติการเติบโตของรายได้ ข้อมูลสะท้อนภาพชัดเจนว่ากลุ่มคนรายได้สูงมีรายได้ที่เติบโตสูงขึ้นเร็วกว่าคนรายได้น้อย

เอกสารอ้างอิง

- กิตติศักดิ์ สีนธวนิช. (2565). *บทบาทของชุมชนในการสร้างความสมานฉันท์ภายใต้ความเหลื่อมล้ำและบริบท ที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิชัยพัฒนา.
- โครงการเศรษฐกิจสาร. (2565). *สำรวจสภาพความเหลื่อมล้ำไทย: ดัชนีและความท้าทายของข้อมูลความเหลื่อมล้ำ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.
- สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2565). *โครงการวิจัยชุมชนเพื่อพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร (รายงานการวิจัย)*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมชัย จิตสุชน และ วิโรจน์ ณ ระนอง. (2563). *ทักษะประชาชนต่อการเมืองและสวัสดิการสังคมเพื่อสร้างความ เป็นธรรมทางสังคม (รายงานการวิจัย)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- สมชัย จิตสุชน. (2563). *มาตรการการคลังเพื่อความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจและสังคม: การขยายฐานภาษี การปฏิรูปเศรษฐกิจเพื่อลดความขัดแย้งทางการเมือง*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2559). การตัดสินใจทางการเมืองแบบวิถีประชาธิปไตย: แนวคิดและรูปแบบลั กษณะ (Political Decision on the Democratic Way of Life: Concept and Forms). *มนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 33(2), 89-120.
- สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP). (2562). *ความมั่นคงของมนุษย์ในปัจจุบันและอนาคต (รายงานงานวิจัย)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP).
- สุรัชย์ ศิริไกร. (2564). *การพัฒนาประชาธิปไตยโดยปราศจากการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและจริยธรรมทางการเมือง. ในการประชุมวิชาการเรื่องวัฒนธรรมทางการเมือง จริยธรรม และการปกครอง ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ.
- อภิชาติ สถิตนิรามัย และคณะ. (2563). *การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคมของชนชั้นใหม่*. กรุงเทพฯ: สถาบันอุดมศึกษาไทยเพื่อการพัฒนา นโยบายสาธารณะที่ดี นสธ.
- Baran, P. (1997). *The Political Economy of Growth*. New York: Monthly Review Press.
- Boix, C. (2003). *Democracy and Redistribution*. New York: Cambridge University Press.

Chohipaporn, W. (2019). *The relationship between financial development with economic growth and the impact of financial inequality countries. Thailand* (master's degree). Bangkok: Thammasat University.